

LIFE-Nature projekt nr. LIFE03 NAT/EE/000180

“Natura 2000 biotoopide kaitse Rápina poldril”

RÁPINA POLDRI PEAKANALI VEE- MAKROFÜÜDID JA VEE TROOFSUS 2004.A.

INVENTUURI ARUANNE

Koostajad: Anneli Palo

Tartu 2004

Sissejuhatus

Tänastes majandustingimustes on paljud poldrid mahajäetud, nende tulevikuprognosiks telliti 1998 ja 1999 a. autorilt eksperthinnang poldrikanalite taimestiku liigilise koosseisu selgitamiseks. Ka Rápina polder oli üks neist, mille valikpunkte külastati mõlemal aastal.

Käesoleva projekti lähteülesandeks on uurida taimestikku Rápina poldri peakanalis, hinnata selle ohtrust ning viia läbi võrdlus 1998 ja 1999 a. tulemustega.

2004.a. suvi oli erandlikult sademeterohke ja jahe, mistõttu kanali veetase oli pidevalt väga kõrge ning taimestiku areng hilines. Mingil määral võib see mõjutada antud töö tulemusi, näiteks ei ole ujuvtaimestiku ohtruse või katvuse hindamisel mõtet, sest taimestikulaike peaaegi ei esinenud (v.a. Naha pumbajaama lähistel).

Töö koosneb lähteandmete analüüsist ning kokkuvõttest ja on illustreeritud fotodega, mis on tehtud nii 1998., 1999. kui 2004. aastal.

Lähteandmete analüüs

Eesmärgiks oli määrata taimeliigid, mis kasvavad kanalite vees ja võimalusel hinnata nende katvust valitud punktides. Katvuse hindamine oli võimalik paiguti 1998. ja 1999. aastal, 2004 aastal võib tinglikult kuni 5% taimestikuga kaetuks lugeda vaid Naha pumbajaamast põhjas asuvat kanalit, katvateks liikideks olid valdavalt vesikarikas (*Stratiotes aloides*) ja servades ka konnakilbukas (*Hydrocharis morsus-ranae*) (vt foto 20)

Otseste veeliikide kõrval on kõikidel kordadel siiski määratud ka taimeliike, mis kasvavad tüüpiliselt väga madalas kaldavees või on võimelised üle elama mõnda aega kestva üleujutuse, mõned liigid esinesid ka orgaanikast moodustunud väikestel ujuvsaartel.

Järgnev tabel iseloomustab poldrikanalist leitud liike. Tuleb arvestada, et kõikidel aastatel olid vaid osad vaatluspunktid ühised, samuti võis mõnevõrra erineda ülesmääritavate liikide struktuur – kindlasti kasvasid näiteks tarnad poldril ka enne 2004. aastat, kuid polnud tollal veega üleujutatud, samuti pole siinesitatud kaugeltki ammendav liiginimekiri poldril olemasolevatest tarnaliikidest.

Üldiselt on vähetõenäoline, et mõni varem leitud, kuid 2004.a. silma mittejäänud taimeliik poldril välja oleks surnud, mistõttu võib kõiki nimetatud liike(kokku 31) pidada poldril kanaleis ja nende kaldail esinevaiks.

Tabel 1. Poldrikanalist aastate jooksul leitud taimeliikide üldnimekiri:

Taim	1998.a. esinemine	1999.a. esinemine	2004.a. esinemine
<i>Alisma plantago-aquatica</i> harilik konnarohi	+	+	+
<i>Bidens cernua</i> longus ruse	-	-	+
<i>Bidens tripartitus</i> kolmisruse	-	+	+
<i>Carex disticha</i> lünktarn	-	-	+
<i>Carex pseudocyperus</i> kraavtarn	-	-	+
<i>Catabrosa aquatica</i> vesi-tarnhein	+	-	-
<i>Elodea canadensis</i> kanada vesikatk	+	-	+
<i>Equisetum fluviatile</i> konnaosi	+	-	-
<i>Equisetum palustre</i> soo-osi	-	-	+
<i>Glyceria fluitans</i> harilik parthein	-	+	-
<i>Glyceria plicata</i> voldine parthein	-	-	+
<i>Hydrocharis morsus-ranae</i> konnakilbukas	-	+	+

<i>Iris pseudacorus</i> harilik võhumõõk	-	-	+
<i>Lemna minor</i> väike lemmel	+	+	+
<i>Lemna trisulca</i> ristlemmel	+	+	-
<i>Lycopus europaeus</i> harilik parkhein	-	+	-
<i>Lysimachia vulgaris</i> harilik metsvits	+	-	+
<i>Lythrum salicaria</i> harilik kukesaba	-	-	+
<i>Myriophyllum spicatum</i> tähkjas vesikuusk	+	+	+
<i>Phragmites australis</i> pilliroog	+	+	+
<i>Polygonum sp.</i> kirburohi	+	-	-
<i>Potamogeton natans</i> ujuv penikeel	+	+	+
<i>Rorippa amphibia</i> vesikeress	-	-	+
<i>Rumex sp.</i> oblikas	+	-	-
<i>Sagittaria sagittifolia</i> jõgi-kõõlusleht	-	-	+
<i>Scirpus sylvaticus</i> metskõrkjas	+	+	+
<i>Scolochloa festucacea</i> rooghein	-	-	+
<i>Typha latifolia</i> laialehine hundinui	+	-	+
<i>Typhoides arundinacea</i> päideroog	+	+	+
<i>Utricularia vulgaris</i> harilik vesihernes	+	+	-
<i>Veronica longifolia</i> pikalehine mailane	+	-	+
Kokku liike	17	13	23

Peale nimetatute leiti huvitavamatest liikidest veel balti sõrmkäpp (*Dactylorhiza baltica*) Räpina pumbajaama alajaama kõrval (üks isend).

Poldri pealevoolukraavide taimestikku ei uuritud.

Mõnede vaatluspunktide visuaalne võrdlus

Mõningates punktides on olemas kõigi kolme vaatlusaasta andmed taimestiku kohta.

Räpina pumbajaam.

Külastatud: 1998.a. 23.06, 24.07 ja 26.08.,
1999.a. 17.07
2004.a. 15.06, 08.07, 12.08.

1998: Pumbajaama ees taimestikku ei ole. Kahel pool pumbajaama natuke ujuvat penikeelt ning suve jooksul ka teisi taimi, sealhulgas pilliroolaik. Pumbajaama poolset kanaliotsa puhastatakse aeg-ajalt (nt. augustis vahetult enne uurimisretke oli seda tehtud).

1999: Puhastatud, vähem veetaimestikku kui 1998.a., kraavikaldaid on võsast puhastatud. Veeseis on kõrge. Taimestiku üldkatvus on 10 %.

2004: Veeseis kogu aeg väga kõrge, taimestikulaike praktiliselt pole, v.a. üksikud mõnekümnesentimeetrise diameetriga ujuva penikeele ja konnakilbuka kogumikud.

Tabel 2. Räpina pumbajaama juures kanalis leitud liigid.

Taimeliik/vaatluse aasta	1998	1999	2004
<i>Bidens tripartitus</i>		+	
<i>Elodea canadensis</i>	+		+
<i>Catabrosa aquatica</i>	+		
<i>Hydrocharis morsus-ranae</i>		+	+
<i>Iris pseudacorus</i>			+
<i>Lemna minor</i>	+	+	+
<i>Lemna trisulca</i>	+	+	
<i>Lysimachia vulgaris</i>	+		
<i>Myriophyllum spicatum</i>	+	+	+
<i>Phalaris arundinacea</i>		+	+
<i>Phragmites australis</i>	+	+	+
<i>Potamogeton natans</i>	+	+	+
<i>Rumex sp.</i>	+		
<i>Scirpus sylvaticus</i>		+	+
<i>Typha latifolia</i>			+
<i>Utricularia vulgaris</i>	+	+	

Pöördel on fotod pumbajaama juures asuvast kanalist

Pumbajaamast umbes 200 m põhja suubub kanalisse kraav, ka selle kohta on paar võrdlusfotot:

Foto 5. 24. juuli 1998. Põhiline taimestik koosneb ujuvast penikeelest, millega on kaetud ca 5% veest. Pumbajaama ja vaatluskoha vaheline kanal üsna puhas veetaimestikust, kaetud 1% ümber.

Foto 6. Kraavi ots 08.07 2004.a.

Metsasalu kanali ääres kraavi suubumiskohas kuni väikese betoonsilla asukohani Röpina pumbajaamast umbes 1,5 km põhjas

1998: Pumbajaamast järgmise tee otsast allavoolu metsa ääres taimestiku katvus juunis väike, ei ületa 5% veepinnast. Juulis umbes 15 %.

Metsa pumbajaama poolses otsas taimestiku katvus tõuseb, ulatudes 70-80% veepinnast.

Augustis oli veetase väga kõrge ja taimestiku katvus ei ületa kuskil 10%.

Väikesest sillast ülesvoolu ja vahetult allavoolu on kanal suhteliselt puhas, taimestikulaigud võtavad enda alla ca 3% ja paiknevad kanali kallaste lähedal, võsa all.

1999: Sild on sisse vajunud. Kanali kaldail kasvavad pajud ja kased kuivavad. Teeäärseil niitudel on taimestik muutunud - niitudel on rohkelt hundinuia ja rohkem päideroogu kui 1998. aastal. Suuremadki kasetukad kanali ääres kuivavad. Taimestiku üldkatvus kanalis 7%.

2004: Veetaimestik kogu kanali selles osas praktiliselt puudub. Servas pajud ja pilliroog, metsasalu on praktiliselt kuivanud. Sillake on alles samas sissevajunud olekus. Juulis on veetase nii kõrge, et nähtavad on vaid silla mõlemad otsad, augustis on võimalik sillale minna. (foto 12) Veetaimestik puudub mõlemal pool silda. Pajustik vohab.

Foto 7. Kuivanud metsatukk kanali ääres 08.07.2004, 1998.a. polnud seal kuivanud puid, salu ümbritses poldriniit, mitte pajustik.

Sissevajunud silla ja Naha pumbajaama vahelise ala kohta võrdlusmaterjal puudub.

2004.a. vaatluste põhjal jaguneb polder n.ö. kaheks erinevaks osaks praegusest vaatlustorni teest alates. Sel kohal ilmselt kanalitevaheline ühendus puudub või on ummistunud. Rápina-poolne osa on peaaegu taimestikuta, olenevalt kõlvikute majandajate vajadustest on võimalik pumpamisega veetaset reguleerida, mida ka augustiseks heinaniiduajaks oli tehtud. Seoses ebaregulaarselt muutuva veetasemega ei saa Rápina-poolses osas toimuda kanali kinnikasvamist (soostumist).

Naha-poolses osas hakkab kanal sarnanema looduslikule järvele. Kanali servades on ujvtaimestikku, kohati toimub kanali roostumine. Kuna veetaset reguleerivad vaid loodusliku sesoonsed muutused, hakkavad need kanaliosad ajapikku soostuma. Eriti hästi on see jälgitav Naha pumbajaamast põhjas. Arvestades võrdluspilte 1999. aastast võivad soostumisest tingitud muutused kogu kanalil muutuda märgatvaks mõne aastakümne jooksul.

Foto 12. Sissevajunud sild 12.08.2004.

Kokkuvõte

2004.a. erakordselt vihmane ja suhteliselt jahe suvi ei võimaldanud hinnata poldri kanalitaimede katvust ega ohtrust, sest ainult Naha pumbajaamast põhjapoole oleval lõigul esines kohati liitunud taimelaike.

Kokku leiti 2004.a. 23 taimeliiki, möödunud aastate andmetega koos 31 taimeliiki. Kõik leitud liigid pole veetaimed, kuid antud töös pole esitatud täielikku kaldataimede nimestiku.

Räpina poldri vees kasvavad vähenõudlikud veetaimed, eriti napp on liigirikkus ja ka katvus Räpinapoolses osas, kus pumpamine võib madalada veeseisu taimestikule ebasoodsal ajal ja seetõttu ilmselt on soostumine vähemalt esialgu välistatud. Madalama ja stabiilsema veeseisuga aastate puhul on võimalik ujuvtaimestiku taastumine (1998.a. analoog). Kõdunev ujuvtaimestik tekitab mudastumist.

Poldri Naha küla poolne ehk põhjapoolne osa on looduslikuma veerežiimiga, millele viitab ka kaldailt algav roostumine ning kaldalähised taimestikukogumid, mis aja möödudes võivad moodustada õõtsiksoo. Põhjaosale on sarnaste tingimuste jätkudes iseloomulik soostumine, kus kaldaveest lähtuv õõtsik katab aegamööda veekogud.

Kumbki poldri osadest ei tundu veetaimestiku koosseisu jälgides reostunud, vaid Räpina pumbajaama eest võis leida augustis mõned viirud, mis viitasid nn vee õitsemisele.

Kasutatud kirjandus ja käsikirjad

Eesti taimede määraja. 1999. (toim. Leht, M.). 447 lk.

Palo, A. 1998. Räpina, Korva, Vaida ja Valguta poldrite veetaimestik. Lepingulise töö aruanne. Tartu. 49 lk.

Palo, A. 1999. Poldrite veetaimestik (Räpina, Aardla, Korva, Valguta, Tamme, Sangla, Varnja, Vaida, Audla). Lepingulise töö aruanne. Tartu. 37 lk.

Sults, Ülo 2000. Olla või mitte olla... ehk lugu Eesti poldrite ootusrikkast algusest ja trööstitust lõpust. - Eesti Loodus 51 (7/8): 271-174.

Sults, Ülo 2000. Kas jään või lõpu teen... : keskkonnaprobleemid Eesti poldrialadel. - Eestis Loodus 51 (9): 359-361.